

Kitap İnceleme

FARUK BİLDİRİCİ VE GÜNAHLARIMIZDA YIKANDIK: BİR KİTAP İNCELEMESİ

Eda YILDIZ¹

Öz

Gazetecilik başladığı dönemden bu yana birçok etik problemle karşı karşıyadır. Geçmişten günümüze kadar gazetecilik, bu anlamda her geçen gün üstüne yeni etik problemler ekleyerek fazlaşmıştır. Hemen hemen her gazetecilik alanında ve her tür gazetecilik çeşidinde; gerek geleneksel medya gerek sosyal medya olsun, birçok etik problemle karşılaşmak mümkündür. Özellikle internetin günümüzde gelişmesi, gazeteciliğin dijitalleşmesi ardından sosyal medyanın da her alana yaygınlaşmasıyla; internet ve sosyal medyada etkin bir hale gelen gazetecilik, etik problemlerin şimdilerde bu alana da taşınmasına neden olmuştur. Hem gazeteciye hem okuyucu ve izleyiciyi büyük anlamda etkileyen bu etik sorun uzunca bir süre gerek gazeteciler gerekse toplum tarafından tartışılabilir, tartışılmaya devam edecek bir konudur. Faruk Bildirici “Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği” adlı çalışmasında bu etik problemlere eğilmiş ve bu problemleri örneklerle açıklayarak pekiştirilmesine yardımcı olmuştur. Gerek gazetecilere, gerekse bu kitabı alıp okuyan her bir bireye gazeteciliğin temel gereklilikleri ve etiklerini kolay bir şekilde anlayacağı biçimde sunmuştur. Yanlış yapılan gazetecilik türleri, yapılan etik ihlaller başlıklar içerisinde kitapta sunulmuş ve yapılması gerekenler de aynı başlıklar altında verilmiştir. Bu makalenin amacı da Faruk Bildiricinin “Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği” adlı kitabının bir değerlendirmesini sunmaktır.

Anahtar Kelime: Gazetecilik, Meslek Etiği, Geleneksel Medya, Sosyal Medya, Bildirici

Abstract

Journalism has been facing many ethical problems since its inception. Last every day from the past to the present, it has grown by adding new ethical problems. In almost all journalism fields and all kinds of journalism; Whether it is traditional media or social media, it is possible to encounter many ethical problems. Especially, journalism which became effective in social media after the digitalization of journalism, has now brought ethical problems to this field. This ethical problem, which has greatly affected both journalists, readers and viewers, is a subject that can be discussed and continued to be discussed by journalists and the society for a long time. Faruk Bildirici “Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği” in his worked he addressed the ethical problems and reinforced these problems with examples. Whether it have presented to journalists or to every individual who reads this book, in a way that they can easily understand the basic requirements and ethics of journalism. The types of journalism made wrong are presented in the book in the titles and the things to be done are given under the same titles. The purpose of this article is to present an evaluation of Faruk Bildirici’s “Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği”.

Keywords: Journalism, Professional Ethics, Traditional Media, Social Media, Bildirici

¹ Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi,
ORCID: 0000-0002-2682-6770

Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği- Faruk Bildirici Birinci Basım, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 430 sayfa.

Gazetecilik meslek etiği, gazeteciliğin başladığı ilk zamanlardan bu yana gazetecilik açısından oldukça sorunlu bir konu olmuştur. Her geçen gün yeni etik problemler ortaya çıkmış, hali hazırda olan etik problemler de günbegün fazlalaşarak bir sorun olarak kalmaya devam etmiştir. Toplumun hemen hemen her alanındaki gazetecilik türlerinde mevcut olan bu etik problemler, özellikle teknolojinin gelişimi, gazeteciliğin dijitalleşerek sosyal medya mecralarına taşınması etik problemlerin bu alanlara kadar taşınmasına sebep olmuştur. Geleneksel medyada oldukça yer bulan etik problemler, dijital mecraya da sıçramıştır. Etik alanında problem gören bir gazeteci de Faruk Bildirici'dir. Bildirici "Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği" adlı çalışmasında gazetecilik meslek etiğinin sorunlu noktalarına değinmiş, örneklerle bu etik problemleri pekiştirerek gazeteciliğin nasıl yapılması gerektiğini anlatmıştır. Bildirici gördüğü bu problemleri kitabında belli başlıklar altında okuyucularına sunmuştur. Bu anlamda özellikle günümüzde büyük bir sorun teşkil eden etik problemler, başlıklar altında incelenecektir.

Kitabın sunuş bölümünün ardından problemlere değinen ilk başlık "Şüpheli Gazetecilik"tir. Gazeteci her konuya, her bilgiye şüpheyle yaklaşmak zorundadır. Eline geçen bilgi her ne olursa ya da hangi kaynaktan geliyor olursa olsun önce o belgenin doğru olup olmadığını incelemeli, daha sonra bu haberi yayınlamalıdır. Gazetecilik sadece aktarma faaliyeti değildir, öyle olsaydı sadece belge açıklayan herkes gazeteci sayılırdı (Bildirici, 2018: 23). Şüpheli gazetecilik konusunun başlığı altında "Söyleşide Doğrular Söylenmiyorsa" adlı örneği biraz irdelerek Bildiricinin şüpheli gazeteciğe bakış açısı daha net anlaşılabilir. Derya Bozovalı adlı bir kadın Hürriyet gazetesinde- Faruk Bildirici bu kitabı genellikle Hürriyet gazetesinde ombudsmanlık yaptığı dönemdeki örneklerle irdelemiş- Sadi Özdemir'in hazırladığı e-kobi sayfasında bir söyleşide bulunuyor. Bozovalı inşaat teknoloji ve alanında başarılı bir iş kadını olduğunu, daha önce büyük bir şirkette ceo'luk yaptığını, Kanadalı ortakları olduğunu ve Artvin'de bir krom madenleri işlettiğini hatta şimdi de Kazakistan'da altın çıkaracaklarını söylüyor. Zaten gazetede söyleşiye atılan başlık da "Kazakistan'da altın çıkaracak"dır. Hiç inceleme yapılmadan tamamen kaynağa ait sözlere inanılarak gazetede yayınlanan bu söyleşiye birçok tepki ve yalanlama geliyor. Bildirici bu yalanlamaların ardından araştırma yapıyor ve bu söylediklerinin hepsinin aslında yalan olduğu sonucuna varıyor. Görülüyor ki gazeteci kaynağa dahi şüpheyle yaklaşmalı ve bilgileri kontrol etmeksizin öylece yayınlamamalıdır. Gazeteci sorular sormalı, dinlemekle yetinmek yerine söylenenleri sorgulamalıdır (2018: 31).

Diğer bir önemli başlık "Sonu Gelmeyen "İlk" Vakalar" başlığıdır. Her gazeteci bir haberi ilk yazmak için büyük bir istek duyar. Sadece gazeteci de değil, yayın kuruluşları, haber merkezleri. Medya alanında çalışan hemen hemen her kuruluş veya kişi bir haberi ilk olarak vermek için çabalar. Elbette bir bilgiyi ilk olarak vermek oldukça önemlidir. Fakat ilk olarak vermek kadar o konunun ya da olayın gerçekten ilk mi olduğu ve yahut doğru olup olmadığı da kontrol edilmelidir. Aksi halde ilk yazmak herhangi bir önem arz etmeyecek aksine okuyucunun/izleyicinin daha fazla güvenini sarsacaktır. İçeriği zayıf ve yanlışlarla dolu olan bir haber ilk kez verilse de başarılı bir çalışma sayılmaz (Bildirici, 2018: 34). Bu başlık altında da konunun pekişmesi adına "Menderes'in Hemşiresiyle Konuşulmuştu" örneği irdelenecektir. Anadolu Ajansı bir söyleşisinde, Adnan Menderes'in 1959'da geçirdiği uçak kazası sonrasında ona yardım eden hemşire Margaret Bailey ile ilk defa söyleşi yapıldığını ve iddialı bir şekilde

bu söyleşinin “yeni bir gazetecilik başarısı” olduğu dile getirerek bu haberi yayınlamışlardır. Fakat Bildirici küçük bir tarama sonrasında aslında bu haberin 23 Ağustos 1959 tarihinde Hürriyet’te “Başvekile ilk yardım yapan Bailey ailesi dün gece geldi. Bailey’ler Türkiye’de üç hafta misafir edilecek” adlı bir haberde yer aldığını ortaya koymuştur (2018: 35). Gazeteci “ilk” adı altında bir konu gördüğünde öncelikle şüpheyle yaklaşmalı ve doğruluğunu teyit ettikten sonra ilk yazmalıdır. Aksi takdirde yapılan habercilik kötü habercilikten öteye geçmeyecektir.

Özellikle Türk medyasında hassas bir konu olan ve çoğunlukla etik gözetilmeksizin yapılan bir haber türü olan ölüm haberciliği “Ölümlere Saygı” başlığı altında incelenecektir. Türk medyasında, ölüm haberleri çarpıcı bir biçimde, duygusallığa ve ajitasyona bolca yer verilerek sunulur. Ölmüş olan kişinin haberi duygusal bir şekilde verilir ve varsa çocuğu, ya da ağlayan bir eş, anne, baba sunumuyla taçlandırılır. Özellikle şehit haberlerinde bu tür sunumlara yakından rastlanılır. Şehit haberlerinin daha ilk anından, aileye haber vermeden başlayarak, cenazenin sonuna kadar bütün aşamaları çekilir. Haberde illa ağlayarak komutana sarılan, yere düşen bir anne veya eş figürüne rastlanılır. Haberin devam eden gidişatı ajitasyonlarla daha da süslenerek izleyicinin/okuyucunun kalplerine dokunmak amaçlanır. Diğer bir sorunlu kısım ise ünlü kişiler hakkında yapılan ölüm haberleri. Sırf tıklanma/okunma kazanmak uğruna, ailesinin ya da çevresinin ne hissedeceğini düşünülmeden ve teyit edilmeden ünlü kişilerin ölüm haberleri yayınlanır. Fakat gazetecinin ölümlerin karşısında yapması gereken saygı göstermektir (Bildirici, 2018: 39). Bildirici’nin de bahsettiği gibi, gazeteci bütün ölümlere ünlü, ünsüz fark etmeksizin saygılı olmak zorundadır. Teyit edilmeden ve sırf okunma/tıklanma uğruna hiçbir haberi yayınlamamalıdır. Bir ölüm karşısında gazetecinin ilk sorması gereken soru “Bu haber ne kadar okunur” değil “Bu ölüm doğru mu, teyit edildi mi?” diye sorması gerekmektedir (2018: 40). Ayrıca ölüm fotoğraflarına haberde açık bir şekilde, yakın çekim halinde vermek de bu gazetecilik açısından sorunludur. Yazının ilk kısımlarda da bahsedildiği gibi şehit haberlerinin sorunlu yanları vardır. Bildirici bu sorunu “Şehit Ailelerine Saygı” başlığı altında özetlemiştir. Haberin öznesi, 22 Ocak 2016’da Manisa’nın Turgutlu ilçesinde şehit olan oğlunun haberini alan baba M. Emin Şahindir. Şahin’in oğlunun ölüm haberini aldığı o anın fotoğrafı uzunca bir süre konuşulmuş ve çoğu insanı derinden etkilemiştir. Bu haberi okuyan bir okuyucu olan Erdal Çelebi, Bildirici’ye şöyle bir dönüt yapmıştır: “*Şehit aileleri, askeri yetkililer gelmeden gazetecileri karşılarında görünce durumu anlayıp şoka giriyor. İnsanların dünyalarının yıkıldığı andaki o görüntü, haberci refleksiyle önemli olabilir. Ancak bu travmayı atlatmaları zaten zor olan bu insanların en savunmasız anlarını görüntülenmesi vicdani anlamda çok yaralayıcı. Gelin siz ön ayak olun. Askeri yetkililer bilgi vermeden muhabirleri şehit ailelerinin evine göndermeyin veya o görüntüyü yayınlamayın*” (2018: 43). Çelebi’nin bahsettiği bu konu, ölüm konularında etik açıdan gerçekten yapılması gereken bir uygulamadır. Kısaca gazeteci, ölüm haberciliğinde tüm ölümleri ayırt edilmeden saygı duymalı bu minvalde haberlerini yapmalıdır.

Suç, cinsel saldırı gibi birçok haberi medyanın sunuş biçimi sorunludur. Bildirici “Bulmaca Gibi İsim Kodlamaları” başlığı altında bu anlamda yapılan etik ihlallere değinmiştir. Gazeteci, bir haberi yaparken mağdur olan tarafı daha da mağdur etmemelidir. Mağdur ya da suçlu kanıtlanmamış hiç kimseyi alenen ifşalamamalıdır. Bu nedenle gazeteci, mağduru fotoğrafını yayınlamamalı, isim, adres, kimlik bilgileri hakkında bilgi vermemelidir. Çünkü mağdurların isimlerini vermek onların mağduriyetlerinin hayat boyu devam etmesine ve travmatik olarak etkilenmesine neden olmaktadır (Bildirici, 2018: 48). “Mağduru Daha Mağdur Etmek” adlı

örnek incelendiğinde, Hürriyet tarafından “veliahtı kurtaran tahliye kararı” ismiyle yayınlanan haberde fotoğrafların yüzleri mozaiklenerek verilmiş olsa da bu mağdur ve suçlunun yüzü kimliği belirlenebilir şekildedir. Bu da mağdurun daha da mağdur konumuna düşmesine neden olmuştur. Türkiye Gazetecilik Hak ve Sorumluluk bildirgesine göre: Cinsel saldırı mağdurlarının fotoğrafları, görüntüleri veya kimlikleri açık kamu yararı olmadıkça kullanılmamalıdır (Türkiye Gazeteciler Cemiyeti,2015). Gazeteci, kişiyi mağdur edebilecek herhangi bir yanlıştan kaçınmalı, özellikle cinsel istismar ve çocuk içerikli haberlerde suçlu ya da mağdur çocukların fotoğrafları ve kimlik bilgileri verilmemelidir. Bu etik açıdan sorunlu bir gazetecilik türüdür.

“İntiharlara Medya Etkisi”, bu başlık altında yapılan intihar haberlerinin kişilere ne nebze zarar verdiği Bildirici tarafından anlatılmaya çalışılmıştır. İntihar haberleri medya tarafından ilgiyle karşılanılan haberlerdir. Haberin ilginçliği ve ilgi çekiciliği bu haberlerin yayınlamasına ön ayak olmaktadır. Fakat bu tür haberler yayınlanmadan önce gazetecinin kendine bir soru sorması gerekir “Bu haberin yayınlanması insanlara zarar verebilir mi?” (Bildirici: 2018: 56). Bu soru intihar haberleri için sorulduğunda cevap kısaca ‘evet’ tir. Çünkü intihar haberleri intiharları doğurur (2018: 57). İntihar haberleri bulaşıcıdır. Özellikle aleni bir şekilde intiharın fotoğrafları verilmiş ya da açık bir şekilde haberde intihar anlatılmışsa. Fakat elbette bu haberlerde istisnalar da vardır. Ünlü, kamuya mal olmuş veya protesto niteliğindeki intiharlar gazetelerde yayınlanabilir (2018: 57). Bildirici intihar haberciliği için “Daha Çok Fren Gerekliyor” alt başlıklı örneği vermiştir. 28 Ocak 2009’da birçok gazetede yayınlanan Boğaziçi Köprüsü’nde intihar haberi bir sonraki intihar için örnek oluşturmuştur. 28 Ocaktaki haberde bir gencin Boğaziçi Köprüsü’nden denize atlarken üzerindeki montun rüzgarda şişip paraşüt etkisi göstermesi sayesinde intihardan kurtulduğu anlatılmış. Bu haberi okuyan bir diğer genç 18 Ekim 2009’da aynı şekilde Boğaziçi Köprüsü’nden atlarken üzerindeki montu çıkartmış ve kurtulmak için bir şans bırakmamıştır. Bu örnekte gösteriyor ki, gerçekten intihar haberleri diğer intihar haberlerini doğurmakta ve beslemektedir.

Gazetecilik gündemini çok uzun süredir meşgul eden, çok büyük ihtimalle yakın gelecekte de meşgul etmeye devam edecek bir diğer konu ise “Kadın Haberlerinde Kullanılan Erkek Dili”dir. Kadınların medyada temsili sorunludur, bunun temel sebeplerinden biri de kadına bakış açısıdır. Kadınlar medyada genel olarak; çocuk bakımı, çiçek-böcek, ev temizliği, sağlık, güzellik gibi konularda ön plana çıkarılmaktadır. Ekonomi, siyaset, finans gibi alanlarda özne olarak kullanılmamakta ya da uzman olarak danışılmamaktadır, aksine bu tür konularda özne olarak erkek alınır, bu alanlarda özellikle cesaret, güç gibi yetenekler erkeklere atfedilir (Bildirici, 2018: 69). Kadınların haberde bazı temsil edilme biçimleri vardır: Aptal, suskun, seksi ya da inleyen kurban konumundaki nesne kadın; rolünü yerine getiren ve hayatında evini, yuvasını hep temel alan, eş, anne, sekreter, hemşire vb. kadın; geleneksel rolüyle mesleğini bir arada yürüten kadın, erkeklerle eşit kadın ve belli kalıplara sokulmamış (stereotipleştirilmemiş) kadın (Aktaran: Tanrıöver, 2012: 157). Kadınlar nesiller boyunca medyada bu genel temsillerle yer almışlardır. Gazetelerde kadınlar şiddetin bir nesnesi olduğunda, cinsel bir obje olarak, anne ya da eş olarak genelde yer bulamaktadırlar. Bu yanlış temsilin yanı sıra medya, şiddeti meşrulaştırıcı bir dil kullanır: “Namus cinayeti” “cinnet getirmek” gibi kalıplaşmış bu kavramlar yapılan şiddeti meşru göstermektedir. Kadınlar basmakalıp bahanelerle: Töre cinayeti, aldatan kadın, kız kavgası gibi kavramlar bu anlamda meşrulaştırıcı bir etki göstermektedir (2018: 70). Bunun en önemli sorunlardan biri haberde kullanılan erkek dilidir.

Toplumda egemen dil ataerkil dil olduğu için bu doğrudan medyaya da yansımaktadır. Bunu sonucunda da bu etik sorun günümüzde hala devam etmektedir. Medyada kullanılan bu erkek temsilinin değişmesi gerekmektedir. Bildirici “Cinnet Değil Erkek Şiddeti” başlığı altında medyada yazılan bu başlığın kadına şiddeti meşrulaştırdığını göstermektedir. Kadın cinayetleri yıllar boyudur “namus cinayeti” kisvesi altında meşrulaştırılırken, şimdi de “cinnet getirmek” kavramıyla meşrulaştırılmaktadır. Gazeteciler, kadın konusunda düzgün bir habercilik yapmak için: Cinsiyetçi dilden uzaklaşmalı, kadınları küçümseyen “Kadın sürücü kaza yaptı” gibi yazımlardan kaçınmalı, kadınları cinsel nesne olarak gören fotoğraflar verilmemeli, kadınların hayatın her alanında olduğunu gösteren eşitlikçi bir yaklaşımda bulunulmalı, kadına yönelik şiddet haberleri meşrulaştırıcı olmamalı, mazeret üretmemelidir, cinsel saldırıya uğrayan, şiddet gören kadınların gereksiz ayrıntılara yer vererek travma etkisi yaratmamalıdır son olarak haberde kadın pilot, kadın uzman gibi yalancı bir eşitlik içerisinde kadınlar sunulmamalıdır (2018: 78).

Medyada kadın temsili kadar önemli bir diğer sorun da ayrımcılık ve nefret söylemidir. Medya ayrımcılığı bilerek ya da bilmeyerek yayar. Ayrımcılık, herhangi bir sebep olmaksızın aynı durumda olan birinin karşısındakine eşit olmayan bir muamele yapmasıdır. Ayrımcılık biz ve onlar ayrımıdır (Çelenk, 2010: 211). Ayrımcılık adına yüzlerce yıldır dünyanın farklı noktalarında mücadeleler verilmiştir. İnsanlık tarihi bu anlamda birçok katliama, kavgalara, savaşa ev sahipliği yapmıştır. Bunu durdurmak adına 1948 yılında Birleşmiş Milletler Kurulunca “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” ortaya çıkmıştır. Bu bildirgeye göre; “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir” (Bildirici, 2018: 79). Ayrımcılık nefret söylemini besler ve beraberinde nefret suçlarının da doğmasına sebep olur. Özellikle sosyal meydanın gelişmesi ile birlikte bu durumun hat safhaya çıktığı görülmektedir. Ayrımcı politikalar ilk olarak siyasi söylemlerle birlikte ortaya çıkmış daha sonrasında da medya bu söyleme ortak olmaya başlamıştır. Türkiye’de uzun bir dönem boyunca devleti yönetenlerin ideolojisinin uzağına düşmemiş, egemen ideolojilere karşı bağımsız ve eleştirel olamamıştır (2018: 80). Fakat bir gazeteci herkese eşit davranmalı, herkese eşit mesafede durmalıdır. *Bütün insanların eşit olduğu ve aralarında hiçbir ayırım yapılmaması gerektiği ilkesini benimsemeden gazetecilik yapılmaz* (Bildirici: 2018: 81). Bildirici kitapta bunu Hürriyet’te ombudsmanlık yaptığı dönemden bir yazıyla örnekliyor. “Dadı Yazısı” başlıklı yazıda, Sibel Arna’nın, 12 Haziran 2010’da “Biz mi tatile çıkıyoruz dadılar mı?” adlı yazısında yapılan ayrımcılıktan bahsediyor. Arna çıktığı bir tekne tatilinde bebeğinin dadısının nasıl tatil yapmasını engellediğini anlatıyor. Arna’nın, elitist bir ses olarak olaylara yaklaşımında bir ayrımcılık unsurunun gözetildiği görülmüştür. Gazeteci, toplumda var olan bu ayrımcı dile ve nefret söylemine karşı savaşmalı, her zaman mağdurun yanında olmalıdır.

“Terör Ve Milli Duruş” ve “Barış Gazeteciliği” başlıklı iki yazı birbirini desteklediği için ikisine de bir başlık gibi bakılmasında fayda vardır. Gazeteci her koşulda şiddet ve teröre karşı çıkmalı her zaman barışı savunmalıdır. Ancak Bildirici’ye göre asıl sorun gazetecinin şiddete ve teröre nasıl karşı çıkması gerektiğidir. Gazeteci bağımsız mı olmalı, yoksa devletin yanında mı yer almalıdır? Bunun cevabı elbette gazeteciler bağımsız olmalıdır, fakat devleti yönetenlere göre medya devletin yanında yer almalıdır. Gazeteci devletin yanında yer aldığı anda ise devletin propaganda aygıtı durumuna inecektir (Bildirici, 2018: 105). Ama gazetecilikle

propaganda bağdaşmaz, gazeteci kamu yararı gözeterek olaylara bağımsız ve eleştirel yaklaşmak zorundadır. Aksi takdirde olayları gerçekçi bir biçimde topluma aktaramaz. Gazetecinin bağımsız olması barış gazeteciliği açısından da önemli bir yer tutar. Gazeteci devletin bakış açısıyla bakmak yerine doğruya, barışa odaklanmayı tercih eder. Şiddetten uzak duran, barışa odaklanan gazeteci, çatışan her iki tarafa eşit oranda yaklaşır ve ayrıştırmak yerine birleştirici olmaya çalışır. Barış ötekileştirici bir üslup kullanmaz, birleştirici bir dili benimser, kesinlikle şiddet ve çatışmacılıktan uzak durur.

Diğer birbirine paralel iki başlığı incelemek gerekirse “Davet Gazeteciliği” ve “Özel Uçak Gazeteciliği” başlıklarını birbirini tamamlaması açısından aynı paragraf içerisinde incelemek mümkündür. Davet gazeteciliğinin, gazetecilik gündeminde bir etik sorun olup olmadığı uzun bir süre çokça tartışılmıştır. İşletmelerin yaptığı etkinliklere katılmak bir gazeteci açısından etik midir değil midir? Bildirici’ye göre davet gazeteciliği etik açısından sorunludur. Çünkü gazetecilik gerçeği hiçbir çıkar ilişkisine dayandırmadan aktarma mesleğidir (Bildirici, 2018: 170). Gazetecinin en temel içgüdülerinden biri bağımsız ve eleştirel olmasıdır. Davet gazeteciliğinde, gazeteci bir tanıtım aracı konumuna indirgenir ve okuyucu/izleyici tarafından inandırıcılığı zedelenir. Tanıtım aracı konumuna inen gazeteci bağımsızlık ve eleştirel yaklaşımını kaybeder ve doğru bilgiyi kamuya sunamaz. Bir diğer sorunlu taraf ise gazetecilere verilen hediyelerdir. Gazeteci ve kaynak arasında her zaman bir mesafe olmalı maddi açıdan hiçbir çıkar ilişkisi araya girmemelidir (2018: 170). Özel uçak gazeteciliği de aynı şekildedir. Sürekli aynı kişi tarafından, aynı gazetecilerin götürülmesi gazeteciye olan güveni sarsar. Okuyucunun gazeteciye olan inancı zedelenir. Bildirici “Hediye Telefon ve Etik” başlıklı örneğinde bu konuyu pekiştiriyor. Cengiz Semercioğlu’nun 27 Haziran 2012’de “Bana iPhone’u bıraktıran telefon” başlıklı yazıda Samsung’un çıkardığı yeni telefonu anlatmış. Fakat bu olayın etik dışı görünmesinin asıl sebebi aslında 18 Haziran 2012’de Semercioğlu’nun katıldığı koşuda Samsung Electronics’in sponsorluğunda düzenlenmiş olması. 18 Haziranda katıldığı koşu sonrasında bu telefonun ona hediye edilmiş olması. Bildirici burada, Hürriyet yayın ilkelerinin dördüncü maddesine göre; “Yayına konu edilen ve edinilmesi düşünülen kişilerden veya kurumlardan meslek etik ve geleneklerine aykırı hiçbir hediye veya ayrıcalık kabul edilemez” ilkesini ortaya seriyor.

Son olarak konu benzerliği ve birbirini tamamlıyor olması açısından “Reklam Kokan Sayfalar”, “Köşelerin Etik Sırları” ve “Sosyal Medyaya Dikkat” adlı başlıkları bir paragraf yazısında ard arda sıralamak akış açısından rahatlık sağlayacaktır. Her medya kuruluşu, her gazete yayın hayatlarına devam etmek için “satış ve reklam gelirleri”ne ihtiyaç duymaktadır. Fakat burada asıl odaklanılması gereken nokta gazetecinin bu reklam olgusuyla kendi arasına koyacağı mesafedir. Daha önceki başlıklarda da bahsedildiği üzere, gazetecinin bir reklam veren haline gelmesi ona olan güveni azaltmaktadır. Bu noktada Bildirici’nin “Köşelerin Etik Sırları” adlı başlıkta anlattıklarına göz gezdirmek gerekir. Köşe yazıları kuşkusuz gazetecinin özgür düşünce alanıdır. Ancak Bildirici, bu köşe yazılarında yazarların özgürlükleri olduğu gibi etik sınırlarının da olduğunu belirtmiştir. *Gazetecilik meslek ilkeleri ve çalıştıkları kurumun ortak değerleri yazarları da bağlar* (Bildirici: 2018, 179). Örneğin: Köşe yazarları her gazeteci gibi şiddeti meşrulaştırıcı, ayrımcılık ve nefret söylemi içeren herhangi bir şeyi köşe yazısına taşıyamaz. Yazının genelinde de belirtildiği gibi hiçbir kişi ya da kurumla bir çıkar ilişkisine giremez. Polis soruşturmaları ve yargıyı yönlendirecek haberler yapamaz ve son olarak masumiyetinin aksi kanıtlanana dek kimseyi suçlu gösteremez (2008: 180). Gazeteci her daim

kamu yararı gözeterek, bağımsız ve eleştirel bir şekilde yazılarını yazmalıdır. Son olarak “Sosyal Medyaya Dikkat” başlığı incelenecektir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte medya iyice dijitale taşınmıştır. Sosyal medyada bu anlamda özellikle son zamanlarda gazetecilerin de gözdesi haline gelmiştir. Bildirici’ye göre sosyal medyanın iki işlevi vardır: İlki, haber kaynağı ve haberlerin yayınlandığı bir alan olarak sosyal medya, ikinci olarak ise gazetecilerin duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri bir mecra olarak sosyal medya (2008: 315). Gazeteci sosyal medyada da genel gazetecilik etik ilkelerden sorumludur. Gazeteci “Köşelerin Etik Sırları” başlığı altında da belirtildiği gibi; şiddeti meşrulaştırıcı, ayrımcılık ve nefret söylemi içeren herhangi bir etik kuralı ihlal edemez. Gazetecilik, ileride başka bir alana taşınsa dahi bu temel etik ilkeleri daima geçerli olacaktır. Etik ilkelerin dışında, gazeteci sosyal medyada şüpheli olmalıdır. Sosyal medya, bir sürü asılsız bilginin özgürce dolaşım gösterdiği bir mecradır, bu nedenle gazeteci gelen bilgiyi direkt yayınlamamalı önce bu bilginin doğruluğunu teyit etmelidir. Bunun dışında gazeteci, bu paragrafın başından beri üç başlıkta da belirtildiği gibi, reklam yapmaktan uzak durmalı, reklamlarla arasına bir sınır çizmeli, kendini tanıtım aracı konumuna indirgememelidir. Hatta Bildirici, gazetecinin, sosyal medyada kendi hesaplarında dahi gazeteci olduklarını unutmadan reklam paylaşımları yapmamaları, çünkü bunun etik dışı olduğunu söylemektedir. Burada sorulması gereken soru şudur: Gazeteci her alanda gazeteci olarak mı görülmelidir? Bildirici, gazetecinin “gazetecilik kimliği”nden ayrı düşünülmemeyeceğini, bağımsızlığını sosyal medyada da koruması gerektiğini, inandırıcılığını sarsacak her şeyden uzak durması gerektiğini belirtir (2018: 317). Bu düşünceyi bir örnekle pekiştirmek gerekirse “Instagram’da Ürün Yerleştirme” başlığına bakılabilir. Bildirici, Ayşe Arman ve Sibel Arna hakkında okuyuculardan aldığı eleştiriler sonrası Arman’ın sosyal medya sitesine bir göz attığında, uzunca bir süre bir ayakkabı markasının reklamını yaptığını, markanın da bu fotoğrafları kendi sosyal medya hesaplarında paylaştıklarını gözlemliyor. Sadece ayakkabı markasının da değil, daha bir sürü farklı markanın da paylaşımları mevcut. Arna’da da aynı şekilde bazı markaların reklamları mevcut. Bildirici’ye göre Ayşe Arman ya da Sibel Arna, Hürriyet yazarı Ayşe Arman veya Hürriyet yazarı Sibel Arna’dır. Yani herhangi bir alanda bu kimlikten bağımsız olamamaktadırlar. Burada Hürriyet yayın ilkelerinden bahsediyor Bildirici: Yayın İlkelerinin 28. Maddesine göre “*Gazete ve dergi çalışanları, haber, tweet, blog ve diğer iletilerinde reklam, halkla ilişkiler ve propaganda yapmamalı; ilan-reklam kaynaklarından telkin alarak ve maddi çıkar sağlayarak yazmamalıdır. Gazetecinin yeni medya ortamında yazdıkları, reklam ve ilanlarla iç içe sunulmamalı; gazetecilik ürünlerinde yanıltıcı etiketler konulmamalıdır*” (2018: 328). Bu aslında gazeteciler arasında tartışmaya açık bir konudur. Bazı gazetecilere göre gazetecinin kendine ait özel yaşamı vardır. Ki Arman, Bildirici’nin bu yazısı sonrasında 23 Mayıs 2017’de kendi köşe yazısında bu olaya karşılık cevap vermiştir: “*Orada ben gazeteci filan değilim. Ya da sadece gazeteci değilim. Anneyim, gezginim, ev kadınıyım, alveriş manyağım, depresyundayım, umredeyim, Varanasi’deyim, Mumbai’de ev-otelimdeyim, ergen annesiyim, sevgiliyim, her pazartesi diyetle giren ve bozanım, spor yapanım... Bin türlü halim var benim. Türkçesi, sadece gazeteci Ayşe Arman değilim. Her şeyim.*” (<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/alkislar-fenerbahceye-40466444>) gibi bir açıklamada bulunmuştur. Bu gazeteciler tarafından bir tartışma konusu haline gelmiştir.

Bildirici makalenin genelinde de belirtildiği üzere çoğunlukla gazetecilik alanında yapılan etik sorunlara değinmiştir. Bildirici genellikle Hürriyette ombudsmanlık yaptığı zamandan

örneklerle çalışmasına yön vermiştir. Çalışmada verilen etik öğretilerin büyük çoğunluğu gazeteciler açısından öğretici ve doğruluğu yüksek açıklamalardır. Gazetecilerin temel görevlerini sık sık hatırlatarak hatalardan nasıl kaçınması gerektiğini belirtip, haberin nasıl yazılmaması gerektiğini de örneklerle çalışmasında sunmuştur. Genel olarak kitaba olumlu bir eleştiri yapmam mümkündür. Çünkü etik problemleri gerçekten olması gerektiği şekilde anlatmıştır.

Kaynakça

Bildirici, F. (2018). Günahlarımızda Yıkandık: Örneklerle Gazetecilik Meslek Etiği, İstanbul, Turkey: Ayrıntı yayımları.

Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve medya. Televizyon Haberciliğinde Etik, 211-228.

Tanrıöver, H. U. (2008). Medyada Kadınların Temsil Biçimleri Araştırması. Mediz.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti. (2015). Türkiye Hak Ve Sorumluluk Bildirgesi.

<https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/ayse-arman/alkislar-fenerbahceye-40466444>